

"Εμπεριέχουμε τον απέναντι"

Γράφει ο Κώστας Ράπτης - 21/12/2008

"Δεν θα το αφήσουμε να περάσει έτσι"

Στις 6 Δεκεμβρίου 2008, περισσότεροι από 300 άνθρωποι αφιέρωσαν το Σάββατό τους, από τις δέκα το πρωί μέχρι τις εξήμιση το απόγευμα, για να συμμετάσχουν στην ημερίδα της Ελληνικής Εταιρείας Συστημικής Θεραπείας με θέμα "Άνθρωπος-Οικογένεια και Κοινότητα στη Νέα Εργασιακή Πραγματικότητα", στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Ψυχοθεραπευτές, εκπαιδευόμενοι ψυχοθεραπευτές, εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων, αλλά και αρκετοί νέοι χωρίς άμεση "επαγγελματική" εμπλοκή με το αντικείμενο της ημερίδας παρακολούθησαν τις εισηγήσεις των ειδικών, αλλά και τις "ιστορίες της διπλανής πόρτας" που είχαν καταγραφεί σε βίντεο. Κατόπιν διεργάσθηκαν σε ομάδες τα νέα δεδομένα ζωής που δημιουργεί η εργασιακή περιπλάνηση, η υπερεκμετάλλευση, η διάχυτη ανασφάλεια ή και ματαιώση που χαρακτηρίζει το παρόν ολοένα και περισσότερων ανθρώπων, ιδίως κάτω των 30 ετών, στη σημερινή Ελλάδα.

Κατά σατανική σύμπτωση, η εκρηκτική δυναμική που ψηλάφησαν οι συμμετέχοντες στη συγκεκριμένη ημερίδα, έμελλε λίγες ώρες μετά να ξεσπάσει με πρωτοφανή ένταση σε όλη τη χώρα, με καταλύτη τον φόνο του Αλέξη Γρηγορόπουλου το ίδιο βράδυ. Αναδρομικά, όλοι αξιολόγησαν την εμπειρία τους αυτή με άλλο μάτι.

Η ψυχολόγος-ψυχοθεραπεύτρια **Χαριτίνη Καρρά** μας λέει: "καιρό τώρα οι θεραπευτές διαπιστώναμε από την κλινική πρακτική μας ένα «μπούκωμα» βλέπαμε διαισθητικά ότι τα πράγματα είχαν οδηγηθεί σε ένα σημείο όπου θα ερχόταν να ξεσπάσει κάτι, κάπου. Όμως, ομολογώ, κάτι τόσο βίαιο και εκτενές, κανείς δεν το περίμενε".

Η ίδια μαζί με την συνάδελφό της Μαρία Αγγέλου παρουσίασε στην ημερίδα της 6ης Δεκεμβρίου ένα ποτ-πουρί δημοσιευμάτων από τον Τύπο και το Διαδίκτυο σχετικά με τις νέες εργασιακές πραγματικότητες και κατόπιν συντόνισε μία από τις ομάδες που

**Αναδύονται νέες
δεξιότητες**

δούλεψαν το θέμα, Έγινε έτσι δέκτης αλληπάλληλων μαρτυριών: από ανθρώπους που δουλεύουν όλο και περισσότερο για να κερδίζουν όλο και λιγότερα, από ανθρώπους που "καίγονται" (burn out) μέσα στα επαγγέλματά τους, που αντί για (ή επιπλέον προς) την εργασία της επιλογής τους κάνουν ένα σωρό άσχετες δουλειές, που βιώνουν την εμμονή των οικογενειών τους με το "πτυχίο" και την "επιτυχία" πάση θυσία, που βλέπουν τα δικαιώματά τους να καταπατώνται ως συμβασιούχοι ή ενοικιαζόμενοι εργαζόμενοι και κατά συνέπεια αδυνατούν να προχωρήσουν σε οποιονδήποτε μακρόπνοο σχεδιασμό της ζωής τους.

Αντίκρισε όμως και το πώς μέσα από αρνητικές καταστάσεις αναδύονται και νέες

δεξιότητες, π.χ. η ικανότητα διαρκούς (ανα)διαπραγμάτευσης των «συμβολαίων» της ζωής, που πλέον, σε μια εποχή μειωμένης σταθερότητας, αποτελεί, όπως ακούστηκε από πολλές μεριές, καθημερινή ανάγκη.

Αντίκρισε με έκπληξη και μια νέα μαχητικότητα, αν και όχι με τη στενά πολιτική έννοια. "Από τα νέα παιδιά βγήκε μια αίσθηση ότι «δεν θα το αφήσουμε να περάσει έτσι. Δεν είμαστε νεκροί». Ήταν έντονη μεταξύ των νεότερων η επιθυμία να μην κάνουν το ίδιο με τους γονείς τους, με την έννοια να μπουν σε μια κατάσταση όπου μόνο θα δουλεύουν χωρίς να είναι καλά, δηλαδή να παραμένουν δημιουργικοί και να αντλούν ικανοποίηση από αυτό που κάνουν. Η ανάγκη αναζήτησης νοήματος ζωής, τόσο μέσα στο χώρο εργασίας όσο και έξω από αυτόν είναι πολύ έντονη – δεν ισχύει πλέον η ταύτιση του ατόμου με τη δουλειά του".

Έχουμε φύγει από τους παλιούς διαχωρισμούς

Η ίδια δηλώνει ότι "κινητοποιήθηκε" από την ωριμότητα των νέων παιδιών: "υπάρχει μια κυρίαρχη εικόνα για τη γενιά που χοντρικά βρίσκεται μεταξύ 18-28 ετών, ότι τελεί σε ύπωση. Δεν είναι έτσι τα πράγματα: έχουν σκεφτεί αρκετά και έχουν αναρωτηθεί. Ομοίως έχει αρχίσει να προβληματίζεται πολύ σοβαρά, τουλάχιστον το πιο ευαίσθητοποιημένο κομμάτι των γονιών, για τον ρόλο τους και τις αξίες που μεταδίδει. Για όλες τις γενιές, πάντως (και ήταν αυτό ιδιαίτερα εμφανές στην ημερίδα) προβάλλει ως κρίσιμη η αίσθηση της προσωπικής ευθύνης: τι δηλ. κάνεις *προσωπικά*, τι επιλογές ακολουθείς στη ζωή σου, με δεδομένο ότι ισχύουν όλα αυτά τα αρνητικά τριγύρω μας. Ταυτόχρονα, όμως, με την αξία της προσωπικής ευθύνης και δράσης ενισχύεται η αξία της αλληλεγγύης και της συλλογικότητας, καθώς η «εποχή του ατομικισμού» σιγά σιγά δύνει".

"Πιστεύω" συνέχισε "ότι έχουμε φύγει από τους παλιούς διαχωρισμούς: το θέμα δεν είναι πια αν θέλουμε την άλφα ή την βήτα κυβέρνηση ή όχι, αλλά αν θέλουμε αυτή τη ζωή ή όχι. Μαθαίνω από φίλους και συναδέλφους ότι έχει αλλάξει και πολύ το λεκτικό των συνθημάτων: δεν μιλάνε π.χ. για την άρχουσα τάξη, αλλά για τη ζωή. Προφανώς είμαστε απέναντι σε κάτι πιο βαθύ και πιο συλλογικό. Συμβολικά, το παλικαράκι που δολοφονήθηκε είχε μια κοινωνική προέλευση που δεν επέτρεψε στο γεγονός να περάσει στα αζήτητα, και έτσι τρομοκρατήθηκε και άλλος κόσμος.

Κατά τη Χαριτίνη Καρρά στις ομαδικές ψυχοθεραπευτικές διεργασίες έρχεται στην επιφάνεια ό,τι αποκαλεί "πολυφωνική ταυτότητα". Ότι δηλ. κανείς δεν είναι μονοδιάστατος, αλλά συγκροτείται από πολλές "φωνές": της οικογένειας, της πολιτιστικής κοινότητας, της πολιτικής ταυτότητας κ.ο.κ. "Είμαστε πολύπλευρα όντα: μπορεί ο καθένας μας να διαλέγει να πολεμά από διαφορετικό μετερίζι, αλλά υπάρχουν σημεία επαφής. Αντίστοιχα, τα πράγματα που μισούμε στους άλλους, συχνά είναι και δικά μας κομμάτια. Η δική μου η χαρά στα πρόσφατα γεγονότα ήταν όταν άκουσα ότι αυτοί που ονομάζουμε αντεξουσιαστές θέλησαν να μιλήσουν. Λυπάμαι που δεν βλέπω και τους αστυνομικούς να θέλουν να μιλήσουν - εκτός από έναν συνδικαλιστή τους που έχω δει στην τηλεόραση."

Η εποχή του ατομικισμού δύνει

"Δεν θέλω να ταυτίσω ανόμοιες καταστάσεις, αλλά θυμάμαι πόσο μας ενέπνευσε μαζί με άλλους συναδέλφους η ανακοίνωση πέρσι τον Οκτώβριο στο Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας

Οικογενειακής Θεραπείας, στη Γλασκώβη, ενός οικογενειακού

θεραπευτή και πολιτικού ο οποίος εξήγησε πόσο αποκλιμακώθηκε η ένταση στη Βόρειο

Ιρλανδία, όταν έκαναν το έως τότε αδιανόητο: να βάλουν τους «τρομοκράτες» στο τραπέζι

Ποιόν να απομονώσουμε;

των διαπραγματεύσεων".

Με αυτή την έννοια, καταλήγει, εκφράσεις του τύπου "να απομονώσουμε τα εν λόγω στοιχεία" είναι άστοχες και επικίνδυνες: "ποιόν να απομονώσουμε; Αυτόν που εκφράζει και ένα κομμάτι του εαυτού μας; Εμπεριέχουμε τον απέναντι. Και «εμπεριέχω» δεν σημαίνει «συμφωνώ» ή «συναινώ», σημαίνει «συνομιλώ» – κάτι που δεν είναι διόλου απλό πράγμα. Έχουμε να παλέψουμε με τα φαντάσματά μας ο καθένας και στο βαθμό που δεν το κάνουμε, αναπόφευκτα ξεσπά η βία".

Είναι, λοιπόν, η βία προϊόν της οργής; Οι άνθρωποι, ξέρετε, όταν καταφεύγουμε στη βία συνήθως έχουμε προηγουμένως, με κάποιο τρόπο, αισθανθεί ταπεινωμένοι, υποτιμημένοι, περιφρονημένοι.

Αυτά είναι τα συναισθήματα που σχεδόν πάντοτε αναδύονται, όποτε καταφέρνουμε οι θεραπευτές να συνεργαστούμε

θεραπευτικά με βίαιους ανθρώπους. Το να ανταλλάσουμε λοιπόν περιφρόνηση και ταπείνωση, μόνο περισσότερη βία μπορεί να φέρει. Ο θυμός, αντιθέτως, είναι πάρα πολύ δημιουργικό συναίσθημα, άμεσα συνδεδεμένο με τη ζωή: μπορεί να φέρει τεράστια αλλαγή και εξέλιξη, αρκεί να του επιτρέψουμε να μας μετακινήσει σε νέες θέσεις κι επιλογές – αυτό προϋποθέτει, βέβαια, να είμαστε έτοιμοι να αποχωριστούμε τις παλιές. Για μένα, αυτό είναι και το στοίχημα της φάσης που διανύουμε.

Na επιτρέψουμε στον θυμό να μας μετακινήσει